

VII. POZŮSTALOSTNÍ DŮCHODY

Smrtí blízké osoby, zejména pokud se jedná o Vašeho manžela/manželku či partnera/partnerku, se kterým společně vychováváte dítě, se můžete lehce ocitnout ve finančně náročné situaci.

Částečnou pomoc pro pozůstalé tak pro tyto případy nabízí stát, a to ve formě **pozůstalostních důchodů – vdovského/vdoveckého a sirotčího**.

A) Vdovský/vdovecký důchod

Vdovský či vdovecký¹ důchod je na žádost vyplácen pozůstalým osobám za splnění dále uvedených podmínek. **Nárok na tento důchod v první řadě vzniká pouze pokud se úmrtí týká Vašeho manžela, partnera** ve smyslu nového pojetí partnerství (dříve registrovaného partnerství) a **registrovaného partnera**². **Na důchod naopak nárok nevzniká, pokud jste žili jako druh a družka**, i když jste vychovávali společné děti a sdíleli rodinnou domácnost.

Jelikož se vdovský a vdovecký důchod poskytuje ovdovělým osobám z českého důchodového systému, rozhoduje o něm Česká správa sociální zabezpečení a podmínky pro čerpání tohoto typu pozůstalostního důchodu jsou poměrně přísné a dopadají pouze na následující situace.

Manžel či manželka byli poživateli starobního nebo invalidního důchodu. Pokud zemřelý nebyl příjemcem ani jednoho ze zmíněných důchodů, tak vznikne ovdovělé osobě nárok na pozůstalostní důchod, pokud **zemřelá osoba splnila ke dni úmrtí podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní či starobní důchod**. Jinými slovy zemřelý manžel či manželka již

¹ Nadále bude užito souhrnné označení vdovský důchod

² Z důvodu přehlednosti textu bude nadále užíván pouze termín manžel/manželka a případně manželství, který pod sebou bude zahrnovat všechny tři typy vztahů

splňoval podmínky pro čerpání důchodu, nicméně mu ještě nebyl přiznán, nepožádal si o něj apod. **Tyto podmínky nemusí být splněny v případě, že osoba zemřela na následky pracovního úrazu.**

Co se týče doby vyplácení vdovského důchodu, standardně důchod náleží pozůstalé osobě **po dobu jednoho roku od smrti manžela či manželky**. Aby mohl být důchod vyplácen **i po uplynutí této doby**, musela by být splněna některá z následujících zákonných podmínek. Vdova či vdovec **pečuje o nezaopatřené dítě či o dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby** (středně těžká až úplná závislost). Dalším důvodem pro prodloužení doby vyplácení důchodu je pak **péče o vlastního rodiče či rodiče zemřelého manžela či manželky**, který s ní žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby (středně těžká až úplná závislost). Nárok na pozůstalostní důchod po více než roce od úmrtí má ovdovělá osoba také tehdy, pokud je **sama invalidní ve třetím stupni či pokud dosáhla věku** alespoň o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk pro muže stejného data narození či důchodového věku, pokud je nižší. Nárok na výplatu důchodu přitom trvá, dokud trvá některá z uvedených podmínek.

Nárok na vdovský důchod může vzniknout i poté, co již kdysi zanikl, a to pokud dojde ke splnění výše uvedených podmínek do 5 let od takového zániku. Jednalo by se například o situaci, kdy po uplynutí 1 roku od úmrtí manžela dojde k zastavení výplaty důchodu, nicméně v průběhu následujících dvou let začne pozůstalá osoba pečovat o nemocného rodiče s požadovaným stupněm závislosti. V takovém případě znovu vzniká nárok na výplatu pozůstalostního důchodu a je potřeba o něj opět požádat Českou správu sociálního zabezpečení.

Důvodem pro zánik nároku na vdovský důchod je také uzavření nového manželství, přičemž o této skutečnosti je potřeba vyrozumět Českou správu sociálního zabezpečení do 8 dnů.

Výše vdovského důchodu je tvořena tzv. základní výměrou a procentní výměrou, kdy základní výměra je pro všechny stejná a je určena na základě zákona o důchodovém pojištění. V současné době účinném znění tak základní výměra činí 10 % průměrné mzdy měsíčně. Výše procentní výměry činí 50 % procentní výměry starobního či invalidního důchodu, na který měl nebo by měl nárok manžel či manželka v době smrti.

Je důležité zmínit, že na vdovský důchod nevzniká nárok automaticky, ale je potřeba o něj požádat. Žádost lze podat osobně či na základě plné moci, která nemusí mít úředně ověřený podpis. Je tak možné, aby takovou žádost v případě potřeby za Vás vyřídila blízká osoba či třeba Váš právník. Žádost se podává na příslušné okresní správě sociálního zabezpečení podle trvalého bydliště žadatele (v Praze je to Pražská správa sociálního zabezpečení), a to buď osobně, či elektronicky. Aby však žádost mohla být podána elektronicky, je potřeba mít přístup do ePortálu ČSSZ, a to např. přes bankovní identitu či datovou schránku.

K žádosti se pak dokládá zejména doklad totožnosti, úmrtní list zemřelého a oddací list (doklad o partnerství/registrovaném partnerství). Současně pokud ovdovělý manžel ještě nedostává vlastní důchod, je potřeba zažádat o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet v České republice, což se dělá pomocí speciálního formuláře, který je dostupný na ePortálu ČSSZ nebo v tištěné podobě na okresní správě sociálního zabezpečení.

O Vaší žádosti na přiznání nároku na vdovský důchod rozhodne ČSSZ do 90 dnů, přičemž o přiznání důchodu zasílá písemné rozhodnutí. V rozhodnutí je uvedeno i datum, od kdy je důchod přiznáván a v jaké výši. V případě, že ČSSZ shledá důvody pro zamítnutí žádosti, taktéž musí vydat písemné rozhodnutí. V případě nesouhlasu s rozhodnutím lze přitom podat do 30 dnů od jeho doručení písemné námitky. V námitkách je potřeba uvést, proti kterému rozhodnutí směřují, v čem je spatřována nezákonnost rozhodnutí a čeho se žadatel domáhá. Pokud by ČSSZ námitkám nevyhověla, lze její rozhodnutí napadnout žalobou u soudu.

Žádost o důchod lze podat i zpětně (max. 5 let), přičemž nevyplacené dávky budou doplacený.

Problematika pozůstalostního důchodu je složitá a pro osoby, které nemají s podobnými dávkami z důchodového pojištění zkušenosti, může být těžké se ve velkém množství informací zorientovat. V takovém případě je lepší se zeptat přímo na okresní správě sociálního zabezpečení či navštívit jejich webové stránky.

B) SIROTČÍ DŮCHOD

Druhým typem pozůstalostního důchodu je důchod sirotčí. Nárok na něj má nezaopatřené dítě do skončení povinné školní docházky a poté nejdéle do 26 let ovšem pouze za podmínky, že se soustavně připravuje na budoucí povolání, případně pokud toho není schopno ze zdravotních důvodů.

Nárok na sirotčí důchod přitom vzniká po rodiči nebo osvojiteli, který buď pobíral starobní důchod, invalidní důchod či zemřel na následek pracovního úrazu. Na rozdíl od vdovského/vdoveckého důchodu však vzniká nárok na sirotčí důchod i v případech, kdy nebyla zemřelá osoba poživitelem dávky z důchodového systému. V takovém případě je nutné, aby zemřelá osoba byla účastna po určitou dobu na důchodovém pojištění. Nejde přitom o žádnou dlouhou dobu, neboť u osoby starší 28 let je potřeba, aby doba pojištění trvala alespoň 1 rok v období posledních 10 let a u osoby nad 38 let jsou to pak roky 2 v období 20 let.

Žádost se podává stejně jako u vdovského důchodu na příslušné okresní správě sociálního zabezpečení, a to buď osobně, či elektronicky přes ePortál ČSSZ. Za nezletilé dítě ji podává zákonný zástupce, tedy typicky rodič.

Výše důchodu je obdobně jako u toho vdovského tvořena dvěma částmi, a to základní výměrou a výměrou procentní. Výdělky zemřelé osoby a délka jejího důchodového pojištění je tím hlavním, co má na výši sirotčího důchodu vliv, neboť výše procentní výměry odpovídá 40 % procentní výměry důchodu, který (by) pobírala zesnulá osoba.

Proces přiznání důchodu je stejný jako u důchodu vdovského, tzn. správní orgán má na rozhodnutí 90 dnů. Proti rozhodnutí se lze bránit námitkami, a pokud ani tak nedojde k nápravě, lze se obrátit na soud žalobou.

A
K
H
K